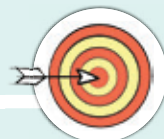
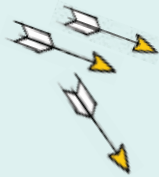

פרק שלישי: מיעוט בחברה וגבולות המחאה

יחידה שלישית: דילמה של מיעוט מול החברה

מטרות

1. ללמוד ולהבין שייתכנו מצבים שבהם קבוצה מסוימת במדינה תחשוב שהמנהיגות פועלת בצורה מסוכנת ולא אחראית
2. להכיר אפשרויות שונות להתמודד עם מצב זה ולהבין את המחיר של כל אפשרות
3. לשלול את דרך האלימות
4. להעביר את הדיון באפשרויות אלו למציאות המורכבת בישראל – פוליטית וחברתית

מבוא

כידוע, במדינת ישראל, כמו במדינות אחרות, יש מחלוקת על הדרך הראויה להתנהל בענייני חוץ וביטחון, על היחס לסכסוך היהודי-ערבי ועוד. כאשר הממשלה מתווה מדיניות במסלול מסוים, כגון נכונות למסירת שטחים כפתרון לסכסוך או ההיפך - התעקשות שלא למסור שטחים, קבוצות אחדות במדינה חושבות שדרך זו תוביל לאסון. בדמוקרטיה הישראלית שיטת הבחירות היחסית מאפשרת לכל קבוצה ייצוג, השפעה על השלטון ואפילו הגעה לשלטון אף על פי שאינה הרוב. זה המסלול הראשון שעומד בפני הקבוצה - לתפוס את השלטון, להקים גוש חוסם ועוד. אולם יש מצבים שבהם הקבוצות השונות אינן מצליחות לשכנע את רוב העם בצדקתן, ואינן מצליחות להחליף את השלטון או לשנות את המדיניות שהיא הרת אסון מבחינתן. ביחידה זו ננסה, בעזרתה של מתודת הדילמה המוסרית, להבין לעומקה את הדילמה שבפניה עומדים אנשים הסבורים שמדיניות הממשלה היא אסון שיש למנוע, הן בנושא החזרת שטחים מיהודה ושומרון, והן בכל נושא אחר.

הדילמה שלפנינו עובדה מתוך מאמרו של פרופ' שלום רוזנברג "יהדות ודמוקרטיה" באתר "דעת".

הפעלה

קראו את הדילמה שלפניכם והשיבו על השאלות בהמשך.

דילמת האוטובוס

אתם שייכים לקבוצת אנשים שחייבים לצאת ממקום מסוכן כדי להגיע ליעד כלשהו בחשכת הלילה. הקבוצה החליטה לצאת מן המקום באוטובוס, שייסע במסלול העובר בדרך הררית, רצופת סכנות. כמה מכם משוכנעים שהמסלול שנקבע מסוכן ביותר ועלולה להיגרם בו תאונה, ומציעים מסלול חלופי, ארוך יותר אך בטוח. אחרים חושבים שהמסלול הקצר שעליו הוחלט הוא עדיף ולא כל כך מסוכן וחבל על הזמן ועל הכוחות שיתבזבזו לשווא.

אתם מייצגים את קבוצת הנוסעים שרוצה לשנות את מסלול הנסיעה. כאמור, אתם משוכנעים שנסיעה במסלול שנקבע תסתיים באסון, בנזקים בנפש וברכוש. אתם מנסים לשכנע את האחרים בצדקת תפיסתכם, אך לשווא, שאר חברי הקבוצה אינם מעוניינים להקשיב לדבריכם ואינם מקבלים את דעתכם. האוטובוס מתחיל לנוע.

מה עליכם לעשות?

לפניכם שלוש אפשרויות. קראו והחליטו מהי האפשרות הטובה ביותר לדעתכם:

א. להתנתק מהקבוצה!

אנחנו לא רוצים לפגוע באיש, אולי גם איננו יכולים כי אין לנו הכוחות הדרושים לכך, אבל אנחנו גם לא מוכנים להסתכן בסכנות מיותרות. הם טועים ואנחנו לא מוכנים להיות שותפים בכך. אנחנו עוזבים, בורחים ומצילים את נפשותינו!

ב. אחריות הדדית!

המצב הזה קשה מאוד, הוא מייסר אותנו. מחד גיסא, אנחנו רואים את האסון הקרב בצורה ממשית, אך מאידך גיסא, אנחנו לא רוצים לפרוש מהקבוצה, כיוון שאנחנו מרגישים את עצמנו כחלק ממנה, היא יקרה לנו. אנחנו גם מאמינים שיש עדיין ביכולתנו להשפיע על קבלת ההחלטות, ובכל שלב נוכל לעזור ולתקן. אנחנו בוחרים להישאר ולנסות להשפיע על הקבוצה.

ג. הצלה בכל מחיר!

מצפוננו אינו מניח לנו! אנחנו חייבים להציל את עצמנו ואת חברי הקבוצה, אפילו בניגוד לרצונם. נראה שאין לנו ברירה, והם דוחפים אותנו להתנהג באלימות. בלית ברירה, נצטרך לפגוע בנהג האוטובוס ונקווה שבכך האוטובוס יעצור ולא יתהפך חס וחלילה. לנו המטרה ברורה, פעילותנו היא לטובת כל הקבוצה, אפילו במחיר פגיעה של ממש ברכוש או בנפש!

שאלות

1. באיזו דרך הייתם בוחרים, מדוע?

2. מהם שיקולי הדעת לכאן ולכאן שקדמו לבחירתכם?

3. אילו מצבים אקטואליים שדומים לדילמת האוטובוס אתם מכירים?

לפניכם אפשרויות מקבילות לאלו שנמנו בדילמת האוטובוס, עם מקורות של דברי רבנים ואנשי הגות.

1. שייכו כל מקור לאחת הדרכים שהוצגו בדילמת האוטובוס.

2. מבין קטעי המקורות בחרו בדרך שאיתה אתם מזדהים או הציגו דרך אחרת.

א. להתנתק מהמדינה!

(מתוך דבריו של יהודה עציון: "לפרוש, להתכנס, להתחדש ולהנהיג", נקודה, אלול תשס"ה, כתב את דבריו בעקבות תכנית ההתנתקות מרצועת עזה)

"לפרוש מן המערכת הפוליטית, מן המשטר הדמוקרטי הערלי (= שמקורו בטומאת הגויים), מתרבות הסתם השוררת כאן. לא לבחור לכנסת ולא להיבחר בה. לפרוש מן החול כדי להכין את הקודש. לא לפרוש מן העם אלא לפרוש מן הנתינות והכפיפות למדינת ישראל. לפרוש כדי להציל את דורות העתיד מיד המדינה הנבערת מחזון ישראל, והמאיימת איפה להכרית מן העם את שם ישראל, להתכנס אל בית מדרש חדש. להתחזק ולחזק איש את אחיו. אנחנו מיעוט בעם הזה – וכך נישאר עוד זמן רב כנראה – ובתנאים קשים אלה, נבנה את עצמנו להיות מיעוט המורה דרך חדשה. להתחדש בתפיסתנו, חובה עלינו להחיות את הכושר להולכת חיי האומה להמלכה על פי תורת ישראל במישרין, ולא עוד בעקיפין על פי המורשת הציונית".

מהן המשמעויות המעשיות של פרישת ציבור זה או אחר מהמדינה (בהקשר של שירות בצבא, תשלום מסים, חינוך פרטי ועוד)?

מהם המטרות וההישגים הצפויים מהתנתקות ציבור מסוים מהמדינה?

ב. לשמור על שלמות המדינה!

(מתוך דבריו של הרב צבי טאו, במאמר באינטרנט: "שו"ת אמוני פנים אל פנים, mrg יהדות, סיוון תשנ"ה, הרב כתב את דבריו בעקבות תכנית ההתנתקות מרצועת עזה)

"... יש היום גישה קיצונית האומרת, בואו נתנתק ממדינת ישראל, שהמדינה תעזוב אותנו לנפשנו ותיתן לנו להמשיך לחיות כאן לבד. זה כמו לפתור את בעיית הנורה האדומה שמהבהבת במכונית בכך שאתה מנתק לה את החוטים. כך לא פותרים בעיות בכלל ובוודאי שכך לא פותרים בעיה כלל-ישראלית בסדר גודל כזה שאנחנו נמצאים בעיצומה. אנחנו פועלים עם א-ל ושייכים למציאות שלנו היום מתוך התהליך האלוקי הגדול של שיבת ציון, בין אם כל מה שקורה בדרך נעים ונוח לנו ובין אם לא. בכל מחיר נמשיך להיות שייכים למהלך האלוקי המחזיר שכינתו לציון בתהליך גאולה מופלא".

מדוע חשוב לשמור על שלמות המדינה גם במקרים שהמדינה פועלת לכיוונים שליליים?

האם יש גבולות ל"שמירה על המדינה"?

ג. נגד הדרך: להציל את המדינה בכל מחיר!

(הרב ליכטנשטיין, טבת תשנ"ו, מתוך המאמר: "נחפשה דרכנו ונחקרה", הרב כתב את דבריו בעקבות רצח ראש הממשלה יצחק רבין ז"ל)

"התחושה של התדרדרות מדינתנו, בבת עיננו, לרמה הזאת, שחשבנו שנמצאת רק מעבר לים, ירידה למישור בה מיישבים סכסוכים פוליטיים ומחלוקות בדרך זו, בושה זאת צריכה לאפוף כל אחד ואחד, ימין ושמאל, דתי וחילוני. במידה שבה יהודי מרגיש משהו מאחדותה של כנסת ישראל, אז גם אם מדובר באיבר אחד, צריך הגוף כולו להרגיש איזושהי תחושה של כלימה, על שכך נראה פרצופו, פרצופה של החברה שלנו כיום. חברה המבקשת בדרכים אלימות - חריפה וחמורה ביותר 'ליישב' סכסוכים, למעשה און למראית עין.

לא פעם חינוכנו, לעתים מתוך כוונות טובות, להתייחסות מזלזלת, וליותר מזה - חשדנית עד הסוף, כלפי אחרים. מי שלא חושב כמותנו, מי שלא פועל כמותנו, אינו מוצג כטועה, כשוגה, אלא איש זדון. אם הייתה הזדמנות לייחס לאישיות ציבורית או לציבור שלם כוונה טובה או פסולה, הקו המידי היה לייחס לו כוונת זדון.

מאורחות חשיבה כאלה, ניתן לעתים להגיע לדברים איומים ונוראים".

האם יש הצדקה להשתמש באלימות במאבק על דרכי הנהגת המדינה? ◀

האם יש להבחין בין סוגי אלימות שונים, ואולי אף להצדיק שימוש בחלק מהם בנסיבות מסוימות? ◀

מיהם הדוברים?

יהודה עציון – מראשי המחתרת היהודית, מראשי הפעילים למען הר הבית.
הרב אהרון ליכטנשטיין – ראש ישיבת הר עציון, חתנו של הרב סולובייצ'יק ותלמידו המובהק, מגדולי מורי התלמוד היום, דוגל בתפיסה ציונית-דתית מתונה.
הרב צבי טאו – מורה דרך לישיבת "הר המור" ולישיבות נוספות, תלמיד מובהק של הרב צבי יהודה קוק, דוגל באופן שיטתי בממלכתיות.

סיכום

ביחידה זו עסקנו בהתמודדות עם מדיניות שנתפסת בעיני חלקים מהציבור כמסוכנת. בחנו שלוש דרכים העומדות בפני המתנגדים למדיניות זו. חשוב לזכור כי קיום חברה רבת פנים כמו שיש במדינת ישראל מצריך לעתים מחירים כבדים, כולל השלמה בלית ברירה עם מדיניות שנראית מוטעית ומסוכנת, אולם רק קבלת כללי המשחק הדמוקרטי ופעילות במסגרת כללים אלו, יש בהן כדי לשמור על שלמות החברה ולאפשר בעתיד לשנות את המדיניות. ביחידה השישית נבחן את הלגיטימיות ואת חוסר הלגיטימיות של מחאות תקיפות ואפילו אלימות במצבים קיצוניים.